

Matti Lauerma:

MIEKKA PISTO- JA LYÖMÄASEENA.

Miekka on sodan ja sotilaan ikivanha symboli. Sellaisena se esiintyy edelleenkin kirjallisuudessa, juhlapuheissa ja upseerien paraatipuvussa. Mitään käytännöllistä merkitystä ei sillä nykyajan sodassa enää ole.

Ajat, jolloin miekalla oli kiistämätön merkitys aseena-kin, eivät kuitenkaan ole vielä kovin kaukana takanapäin. Tiettyinä aikakausina tämä merkitys on ollut sitä luokkaa, että puhe miekalla kirjoitetusta historiasta ja miekalla piirretyistä rajoista ei niiden kohdalta sisällä vähääkään liioittelua.

Miekka oli Rooman maailmanvalloittajalegioonien pääase, saavuttamastaan maineesta saivat roomalaiset sotilaat kiittää suureksi osaksi juuri mestarillista miekankäyttöään. Kun eurooppalainen jalkaväki sitten renessanssikautena syntyi uudelleen, kuului miekka senkin aseistukseen, ei tosin enää pääaseena, mutta sitävastoin kyllä miltei välttämättömäksi katsottuna sivuaseena. Tämän asemansa se säilytti Ruotsi-Suomessa vuoteen 1806 saakka,¹⁾ monessa muussa maassa vielä vuosikymmeniä pitemmälle. Jalkaväen upseerit ottivat sen yleisesti mukaansa sotaretkelle vielä Ensimmäisen maailmansodan alussa, paikoin vieläkin myöhemmin. Myös tykkimiehelle, pioneerille ja kuormastosotilaille miekka oli vuosisatojen ajan se ase,

johon hän kernaimmin turvautui, kun tuli kysymykseen tuliaseman tai kolonnan, leirin tai linnoituksen puolustaminen käsikähmässä. Uuden ajan ratsumiehelle miekka periytyi ritarilta, jonka tärkeimpiä aseita se oli ollut. 1700-luvun alusta seuraavan vuosisadan lopulle saakka se oli ratsuväen pääase. Vuoden 1870 jälkeen mahdollisuudet sen menestykselliseen käyttöön tosin alkoivat jo olla sangen rajoitetut, mutta siitä huolimatta se kuului ratsuväen aseistukseen vielä Toisen maailmansodan alussakin.

Mihin perustui tämä miekan monina vuosisatoina, lukuisien erilaisten kansojen ja kulttuuripiirien keskuudessa saavuttama suosio? — Lähinnä kai siihen, että se todellakin oli poikkeuksellisen käyttökelpoinen ase, kaikkien teräaseiden onnistunut keskiverto, toisaalta kevyempi ja kätevämpi kuin pitkät, vaikeasti hallittavat salkoaseet, toisaalta pitemmälle ulottuva ja senvuoksi vaarallisempi kuin puukko ja tikari. Tarkoituksenmukaisesti konstruoituna se lisäksi soveltui tehokkaasti sekä pistoaseeksi kuten keihäs tai pistinkivääri että tapparan tai sotanuijan tavoin lyömäaseeksi.

Kummalle näistä kahdesta aseenkäyttötavasta sitten on annettava etusija? Onko miekka katsottava ensi kädessä pisto- vai lyömäaseeksi?

Maallikoiden silmissä miekka näyttää olevan ennen muuta lyömäase ja sen oikea käyttö rajua ja silmitöntä "hakkaamista".²⁾ Erityisesti pohjoismaissa näyttää tämä käsitys olevan yleinen. Suomalainen puukkojunkkari iskee vastustajaansa eikä pistä kuten etelämaalainen tikarinkäyttäjä. On täysin ymmärrettävää, että hän katsoo parhaaksi käyttää myös miekkaa samalla tavoin. Ratsuväemme muinainen "hakkaa päälle!"-huuto lienee tuttu vähin jokaiselle suomalaiselle. Myös ruotsalaisissa sotilas-

piireissä näkyy mm. 1800-luvulla esiintyneen yleisesti näkemystä, että "hakkaaminen" soveltui ruotsalaiselle luonteelle paremmin kuin pistäminen.³⁾

Psykologiselta kannalta nämä käsitykset ovat ymmärrettävissä. Epäilemättä näytetään suoraan kohti päätä putoava isku rajummalta, vaarallisemmalta ja vaikeammin väistettävältä kuin vaakasuoraan tai yläviistoon suuntautuva pisto, minkä lisäksi tähän miekankäyttötapaan liittyy vanhastaan karmaisevia mielikuvia irtisivalletuista päistä, katkotuista käsivarsista tai pääläestä suoraan satulaan asti halkaistuista ratsumiehistä. Toisaalta saattaa sapelilla huimiminen tuntua avoimemmalta, miehekkäämmältä ja senvuoksi sympaattisemmalta taistelutavalta kuin "salakavala" tai "sirosteleva" pistäminen.

Tällaisille maallikkomielipiteille ja tunnesyille ei luonnollisesti ole syytä antaa mainittavaa todistusarvoa esillä olevaa kysymystä pohdittaessa. Suoranaisia kokeita sen ratkaisemiseksi ei myöskään voi ajatella, koska miekkailu nykyisin vaarattomin kilpailuvälinein on oleellisesti toista kuin todellinen teräasein käyty taistelu. Ainoaksi mahdollisuudeksi jää näinollen etsiä todisteita niiden aikakausien jäämistöstä, joiden aikana miekka vielä oli huomattavan tärkeä ase.

Tämä jäämistö voidaan jakaa kolmeen osaan. — Ensimmäkin tulevat kysymykseen ne taistelukertomukset ja sotamuistelmat, jotka voidaan katsoa riittävän luotettaviksi; toiseksi vanhat ohjesäännöt, käsikirjat ja oppaat, jotka sisältävät määräyksiä tai ohjeita miekan käytöstä; kolmanneksi vihdoin varsinainen esinejäämistö, vanhat aseet.

Aineiston viimeksimainitun osan todistusarvo perustuu siihen, että pistomiehelle ja lyömämiehelle asetettavat vaatimukset ovat monessa kohdin täysin vastakkaiset. — Pis-

tossa on miekan kärjen osuttava maaliinsa, lyönnissä sen terän. Niin ollen riittää pistomiekkassa sen kärjen teroit-taminen, lyömämiekassa on säilä sitävästoin hiottava koko pituudeltaan tois- tai molemminpuolisestikin teräväksi. Useimmiten on lyömämiekassa säilän toinen reuna (terä) hiottu teräväksi säilän koko pituudelta, toinen (hamara) vain sen latvaosasta. Kärjen terävyys on — viiltämistä ajatellen — lyömämiekassakin eduksi, mutta se ei ole vält-tämätöntä, ellei asetta haluta käyttää myös pistoon. Vaaka-suorassa pistossa ei aseiden painolla ole mainittavaa mer-kitystä. Päinvastoin on aseiden hallittavuutta silmälläpitäen syytä tehdä siitä niin kevyt kuin on mahdollista saatta-matta sen kestävyyttä kyseenalaiseksi. Samassa tarkoi-tuksessa pyritään pistomiekan painopiste sijoittamaan mahdollisen kauas taakse, aseiden kahvaosaan. Piston suun-taamisen helpottamiseksi ja sen torjunnan vaikeuttami-seksi on pistomiekan loppuosa oltava suora. Lyönnin tehoon aseiden paino sitävästoin vaikuttaa tuntuvasti, minkä vuoksi tarkoituksenmukaisen lyömämiekan on oltava kohtuulli-sen painava ja sen painopisteen on sijaittava säilän latva-osassa. Säilän käyryys on tässä tapauksessa eduksi, koska se helpottaa sen iskupisteen tunkeutumista maaliin.

Edellä selostettujen tunnusmerkkien mukaan voidaan miekat tässä yhteydessä jakaa kolmeen ryhmään:

1) puhtaat lyömämiekat, joissa on leikkaava terä, mutta ei terävää kärkeä,

2) puhtaat pistomiekat, joissa on terävä kärki, mutta ei leikkaavaa terää,

3) sekä lyöntiin että pistoon soveltuvat miekat, joissa on sekä leikkaava terä että terävä kärki.

Ensinmainittuun ryhmään kuuluvia miekkoja on valmis-tettu ja käytetty,⁴⁾ mutta niin vähäisessä määrässä, että

Kuva 1. Vasemmalla venäläinen kyrassieripallas m/1839. Terän pituus 98 sm. — Soveltuu sekä lyöntiin että pistoon, viimeksimainittuun kuitenkin paremmin. — Keskellä kaukaasialainen kasakkasaska m/1904. Terän pituus 75,5 sm. Kahva ja huotra runsaasti koristeltuina erikoisvalmisteiset. Terä "ratsasmiekan" tyyppiä. — Oikealla turkkilainen käyräsapeli. Jännepituus 94,5 sm, nuolikorkeus 11,5 sm. Tehokas lyömäase, mutta suuren käyryytensä vuoksi vain vaivoon pistoon soveltuva.

Russian Heavy Cavalry sword from 1839 with 98 cm blade. — Caucasian Cossack sabre from 1904 with 75,5 cm blade. Grip and sheath mighty decorative. — Turkish sabre with 94,5 cm blade.

niistä tässä yhteydessä on täysin tarpeetonta esittää lähempiä tietoja.

Toiseen ryhmään kuuluvat aseet ovat sitävastoin olleet ja ovat vieläkin laajalti käytettyjä taistelu-, urheilu- ja koristeaseita. Näitä aseita, joista Ruotsissa käytetään nimitystä "värja", Saksassa "Degen" ja Ranskassa "épée", on suomalaisessa kirjallisuudessa nimitetty milloin pelkästään "miekaksi", milloin "pistomiekaksi", milloin "kalvaksi". Seuraavassa käytetään viimeksimainittua, nykyisin jo miekkailuterminologiaan vakiintunutta nimitystä.

Kolmanteen ryhmään kuuluu suuri määrä erilaisia miekkoja, jotka voivat ulkonäkönsä ja ominaisuuksiensa puolesta tuntuvastikin poiketa toisistaan. Jos pidetään säilän muotoa miekan pääasiallisena käyttötavan ilmaisimena, edustaa toista äärimmäisyyttä raskaan ratsuväen pitkä suora lyömämiekka ("Pallasch"),⁵⁾ toista turkkilaismallinen sapeli, joka tuntuvaan käyryytensä vuoksi vain vaikein soveltui pistomiekaksi. Näiden kahden äärimmäisyyden väliin jää melkoinen määrä aseita, joiden säilä on enemmän tai vähemmän käyristetty. Kaikista tähän ryhmään kuuluvista käyristä aseista käytetään nimitystä "sapeli" (ruots. "sabel", saks. "Säbel", ransk. ja engl. "sabre"). Sapelistä, jonka käyryys on aivan vähäinen ja joka niin ollen ulkonäöltään ja ominaisuuksiltaan on lähellä kalpaa, käytetään joskus nimitystä "ratsasmiekka" (saks. "Reiterdegen").

Kun edellä on todettu "puhtaat" lyömämiekat hyvin harvinaisiksi, "puhtaat" pistomiekat taas sangen tavalliseksi aseiksi, näyttää käsitys kalvan ja piston etevämmyydestä sapelin ja lyönnin rinnalla saavan merkittävää tukea. Ennenkuin asiassa ryhdytään tekemään lopullisia johtopäätöksiä on kuitenkin asiallista varmuudeksi tarkastaa

kahden viimeksimainitun asetyypin historiallista levinneisyyttä.

Karjalan vaakunan kuvastamana näkemys käyräsapeleista Idän, suorasta miekasta Lännen aseena on suurin piirtein totuudenmukainen, jos kohta ensinmainittua asetyyppiä on toisinaan jo sangen varhain käytetty lännessä ja viimeksimainittua vastaavasti idässä.⁶⁾ Sapeli tunnetaan jo skyyttien ja daakialaisten vanhana aseena, joka sittemmin on pysynyt Itä-Euroopassa jatkuvasti käytännössä.⁷⁾ 1600-luvun lopulla alkoi sen ekspansio länttä kohti. Baijerin ratsuväkeen ilmestyi sapeli husaarien mukana jo v. 1688, Preussiin 1721, Itävaltaan samoihin aikoihin, Englantiin 1783—1784. Ranska aseisti rakuunansa ja ratsujääkärinsä lievästi käyristetyillä sapeleilla, ja myös Ruotsin rakuunat saivat v. 1770 vaihtaa vanhat lyömämiekkansa sapeleihin. Ranskan vallankumouksen ja Napoleonin sotien aikana sapeli kävi yhä yleisemmäksi kevyen ratsuväen ja ratsastavan tykistön aseeksi, minkä lisäksi se yleisesti korvasi kalvan myös jalkaväen upseerien, sotilasvirkamiesten ja syystä tai toisesta miekkaa kantavan siviilimiesten aseena.⁸⁾ Ranskasta tämä suuntaus levisi muualle Eurooppaan. Lähtiessään vuoden 1813 sotaretkelle vaihtoivat jo ruotsalaisetkin jalkaväen upseerit yleisesti perinteellisen kalpansa sapeliin.⁹⁾ Jalkaväen alipäällystön ja miehistön aseistuksesta kalpa oli kadonnut jo paljon aikaisemmin, Preussissa v. 1715, Itävallassa 1704—1748, Ranskassa 1767. Sen korvasi hukari, (ruots. "huggare", saks. "Infanteriesäbel", ransk. "sabre d'infanterie", leikillisesti myös "briquet" tai "coupe-choux) so. lyhyt, tukeva, tavallisimmin lievästi käyristetty sapeli.¹⁰⁾

Tämä kehitys näyttää vuorostaan olevan kiistämätön todiste sapolin ja niin muodoin myös lyömämiekkailun

etevämmyydestä kalpaan ja pistomiekkailuun verrattuna. Mutta tämäkin johtopäätös olisi vielä liian hätiköity. Se jättäisi huomioonottamatta eräitä tärkeitä aseiden kehitykseen vaikuttavia tekijöitä.

Tässä yhteydessä on nimittäin välttämätöntä jälleen muistaa, että miekka ei ollut sotilaille pelkkä ase. Se oli myös koriste, arvomerkki ja sotilaskunnian symboli, joka yksityiselle sotilaille merkitsi samaa kuin lippu rykmentille.¹¹⁾ Näin ollen sen kehitykseen vaikuttivat voimakkaasti myös perinteet ja tunnesyyt, jotka saattoivat joskus painaa vaa'assa enemmän kuin puhtaasti teknilliset näkökohdat.

Eurooppalaisella kevyellä ratsuväellä, joka varsinaisesti syntyi vasta 1700-luvulla, oli vahvasti itäeurooppalaiset perinteet. Husaariaselaaji oli peräisin Unkarista, ulaanit Puolasta. Molemmat säilyttivät pitkään vanhan kansallisen asepuikunsa ja sen osana myös sapelinsa. Raskas taisteluratsuväki, jonka perinteet juontivat suoraan keskiajan länsieurooppalaisista ritariarmeijoista, sitävastoin säilytti kaikkialla pitkät suorat lyömämiekkansa koko puheenaolevan ajanjakson yli.

Myös jalkaväen upseerien ja sotilasvirkamiesten aseenvaihto oli ilmeisesti perinteiden aiheuttama. Prosessi oli tässä tapauksessa kuitenkin edellä selostettua mutkikkaampi. — Kalpa oli ylen siroksi ja koristeelliseksi, mutta aseena usein miltei käyttökelttomaksi kehittyneenä roko-kookauden hovimiehen välttämättömmimpiä ja tunnusomaisimpia asusteita. Tässä ominaisuudessaan se oli Ranskan äärimmäisten vallankumousmiesten silmissä aivan yhtä kompromettoitunut kuin kankipalmikko tai solkikengät ja silkkisukat, ja jokainen rehellinen "patriootti" vaihtoi sen karkeampaan, rahvaanomaisempaan ja sotaishempaan sape-

liin. Napoleonin hallituskautena pääsi kalpa jälleen osittain armoihin, mutta entistä asemaansa herrasmiehen välttämättömänä asusteena se ei enää milloinkaan saanut takaisin.¹²⁾ Sapelinkäytön leviäminen muihin maihin aikana, jolloin Ranska oli koko Euroopan sotilaallinen esikuva, ei enää kaivanne lähempiä selityksiä.

Kalvan syrjäytyminen hukarin tieltä jalkaväen rivimiesten aseena ei ole selitettävissä perinteiden nojalla, sitävastoin kyllä eräillä käytännöllisillä syillä. Näillä ei kuitenkaan ole mitään tekemistä aseiden tehon kanssa. — Ensinnäkin oli kalpa jalkamiehen sivuaseeksi haitallisen pitkä; huomattakoon, että samoihin aikoihin, jolloin hukari syrjäytti kalvan, joutui myös vanha pitkäliepeinen asetakkimalli väistymään paremman liikkumavapauden takaavan hännystakin tieltä. Toiseksi ei hukari ollut vain ase, vaan myös sangen käyttökelpoinen työväline, jonka avulla nokkela mies saattoi suoriutua monista kenttäpalveluksissa ja leirielämässä tielle tulleista tehtävistä. Kolmanneksi on mahdollista, että pistimellä varustetun kiväärin tultua jalkaväen pääaseeksi katsottiin tarpeettomaksi aseistaa kiväärimies kahdella yksinomaan pistoon soveltuvalla teräaseella.

Sapelin ja sen mukana lyömämiekkailun suorittama aluevaltaus ei siis sellaisenaan ole todisteena niiden tehokkuudesta. Lisävalaistusta asiaan on ryhdyttävä etsimään muista lähteistä.

Sotamuistelmista löytyy todellakin eräitä mainintoja kerrassaan mestarillisesta ja pelottavan tehokkaasta lyömämiekkailusta. Napoleonin mamelukit käyttivät käyräsapeleitaan taiturimaisella tavalla. Erikaisen kammottu oli heidän tapansa viiltää vaakasuoralla lyönnillä vastusta-

jan pää irti ruumiista.¹³⁾ Venäjän armeijasta kerrotaan 1900-luvun alkuvuosilta:

"Miehiä kannustivat kertomukset Japanin sodasta, jossa kasakat olivat pitkillä sapeleillaan halkaisseet miehen satulaan saakka. Mutta mieluummin he löivät viistoon, koettaen katkaista vihollisen toisesta olkapäästä vastakkaiseen kupeeseen, niin että hän putosi maahan kahtena kapaleena... Kerrotaankin sitten ensimmäisessä maailmansodassa vastustajan yrittäneen suojautua tätä erikoisiskua vastaan pistämällä teräslaatat olkaintensa alle."¹⁴⁾

Mutta näiden suhteellisen harvojen esimerkkien vastapainoksi löytyy esim. vuosien 1792—1815 virallisista taistelukertomuksista hämmästyttävän paljon kiittäviä mainintoja miehistä, jotka saatuaan useita, joskus toistakymmentäkin, sapeliniskua, olivat jatkaneet sisukkaasti taistelua ja suorittaneet merkittäviä urotöitä. Kuuluisa sotakirurgi Percy sai kerran hoidettavakseen krenatöörin, jolla oli ruumiissaan 13 sapelinhaavaa hengenvaaran olematta vielä lähelläkään.¹⁵⁾ Tapaukset, joissa mies pystyi jatkamaan taistelua saatuaan syvän pisto- tai ampumahaavan, näyttävät olleen verrattomasti harvinaisempia.

Käyrän sapelin käytöstä pistoaseena on säilynyt kovin niukalti tietoja. Ruotsalaisessa sotilasaikakauslehdessä esiintynyt väite, että sapelia käytettiin Itä-Euroopassa yksinomaan lyömäaseena ja että länsieurooppalaisten yritykset käyttää sitä myös pistoon aiheuttivat pelkkää haittaa,¹⁶⁾ pitäneen melko hyvin paikkansa.

Suora miekka näyttää sitävastoin selvästi oivalletun enemmän pisto- kuin lyömäaseeksi. Roomalaisen jalkamiehen gladius soveltui sekä lyöntiin että pistoon. Harjaantunut legioonalainen käytti sitä kuitenkin pelkästään viimeksimainitulla tavalla ja suoriutui siten helposti esi-

merkiksi gallialaisesta, jonka miekka oli yksinomainen lyömäase.¹⁷⁾ Samoin käyttivät Napoleonin kyrassieerit ja karabineerit, joiden taistelutaito oli erikoisen hyvässä maineessa, pitkiä miekkojaan säännönmukaisesti pisto- ja vain poikkeuksellisesti lyömäaseina.¹⁸⁾ Sapelin parhaana valtakautenakin näyttää todellinen asiantuntija luottaneen enemmän piston kuin lyönnin tehoon. Kenraali Thiébault mainitsee Bonaparten Italian-armeijan kuuluisan 32. puoliprikaatin komentajasta eversti Dupuystä, joka oli Ranskan parhaita miekkailijoita ja erikoisen pelätty kaksintaistelija: ”Sapeli, jota hän tavallisesti käytti, oli ohut, kevyt ja melkein suora, paljon enemmän kaksintaistelu- kuin sota-ase.¹⁹⁾

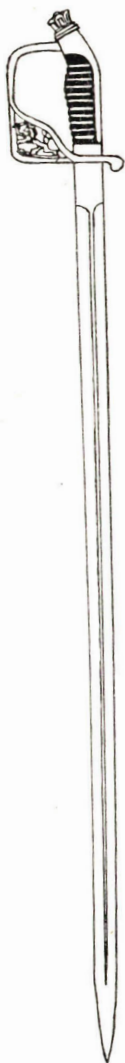
Syyt sapeliniskun suhteellisen pieneen tehoon ovat ilmeiset. Ensinnäkin vaatii onnistunut sapelinisku antajaltaan huomattavasti enemmän sekä taitoa että raakaa voimaa kuin onnistunut pisto. Se, mikä kävi leikiten mamelukin kaltaiselta valiotaistelijalta tai joltakin poikkeuksellisen rotevalta kasakalta, ei läheskään aina ottanut onnistuakseen tavalliselta keskitason sotilaalta. Lisäksi tarjosi sotilaspuku vielä 1800-luvun alkupuoliskolla tehokasta suojaa nimenomaan juuri sapeliniskuja vastaan. Ratsuväki kantoi enimmäkseen kypärää, usein myös haarniskaa. Jouhittäytteenen jäykkä pystykaulus suojeli myös tehokkaasti sapeliniskuja vastaan ja säilyi ilmeisesti juuri senvuoksi kauan käytössä melkoisesta epämukavuudestaan huolimatta.²⁰⁾ Jäykkä tsako tai korkea turkislakki, paksusta kankaasta valmistettu asetakki monine nappeineen ja laattoineen, nahkahousut ja korkea- ja kovavartiset saappaat suojasivat nekin melkoisesti. Jalkamiehen asu tarjosi sellaisenaan vähemmän suojaa, mutta pakkaus muodosti hänelle miltei läpäisemättömän selkäpanssarin, kun taas mo-

net vartalon yli ristiin rastiin kulkevat hihnat solkineen varmasti pysäyttivät monta edestäpäin annettua iskua. Siinäkin tapauksessa, että isku kykeni tunkeutumaan varusteiden ja vaatteiden läpi, oli se useimmiten niiden siinä määrin heikentämä, että kykeni aiheuttamaan vain pinnallisen haavan. — Pistimen, peitsen tai kalvan pisto sitävastoin vaati tuntuvasti vähemmän suojatonta pinta-alaa työntyäkseen sisään ja aiheutti syvemmän haavan.

Kaikesta huolimatta säilytti sapeli valta-asemansa Napoleonin sotien ajan ja vielä vuosikymmeniä niiden ylikin. Vasta vuosisadan puolivälin jälkeen alkoi vastavirtaus, ilmeisesti silloisten uusien sotakokemusten ansiosta. Ranskalainen eversti Ardant du Picq, joka oli tämän aikakauden merkittävimpiä sotilaskirjailijoita ja saavutti kotimaassaan suorastaan klassikon aseman, kirjoitti: "Miekan pisto on hirvittävämpi taistelukeino kuin mikään lyönti." ²¹⁾ Ne muutokset, jotka tapahtuivat ratsuväen aseistuksessa 1800-luvun jälkipuoliskolla, osoittavat everstillä olleen runsaasti hengenheimolaisia. Ranskan ratsuväki aseistettiin kokonaisuudessaan suorilla lyömämiekoilla vuoden 1870 jälkeen, Ruotsin 1893. Itävallassa korvasi lievästi käyrästetty "Reiterdegen" sabelin v. 1858, Saksassa 1890. 1900-luvun alussa oli käyrä sapeli niin ollen ratsuväen aseena jo melko harvinainen. Myös jalkaväen upseerien aseistuksessa voitti kalpa jälleen alaa sabelin kustannuksella.²²⁾ Hukari puolestaan oli kadonnut jalkaväen

Kuva 2. Suomen armeijan sivuaseita m/1922. — Vasemmalla jalkaväen upseerin kalpa (lähinnä pistoase), keskellä ratsuväen upseerinsapeli (lähinnä lyömäase), oikealla kenttätykistön aliupseerinsapeli ("ratsasmiekkatyppiä", soveltuu yhtä hyvin lyöntiin kuin pistoonkin).

Finnish swords from 1922. From left for Infantry officers, Cavalry officers and Field Artillery non-commissioned officers.

aseistuksesta jo 1800-luvun alkupuoliskolla.²³⁾ Sen korvasivat erilaiset puukko- ja sapelipistimet, jotka hukarin tavoin soveltuivat myös työvälineiksi, mutta jotka niin kiivääriin kiinnitettyinä kuin irrallaankin käytettyinä olivat ensi sijassa pisto- ja vain poikkeustapauksessa lyömäaseita.

Ensimmäisen maailmansodan jälkeen katsottiin miekalla olevan käytännöllistä merkitystä enää vain ratsuväen aseena ja sellaisenakin ainoastaan poikkeustapauksissa. Vuosien 1918—1939 ratsuväenmiekat ja niiden käyttötavat edustavat niin ollen pitkän kehityksen viimeistä astetta, vuosisataisten sotakokemusten jo miltei hyödyttömäksi käynyttä summaa.

Merkillistä kyllä, näyttää sapeli vuoden 1918 jälkeen vielä kerran vallanneen alaa ratsasmiekalta. Saksan Reichswehrin ratsuväki oli aseistettu sapeleilla,²⁴⁾ samoin meidän ratsuväkemme. Tästä huolimatta pidettiin kuitenkin pistoa edelleen miekan tarkoituksenmukaisimpana käyttötapana. Meidän keskeneräiseksi jäänyt ratsuväenohjesääntömme vuodelta 1939 selosti tosin sekä lyönnin että piston asettamatta kumpaakaan nimenomaisesti etusijalle, mutta Euroopan mantereella oli omaksuttu jyrkempi asenne. Ranskalainen vuoden 1931 ratsuväenohjesääntö määräsi aivan Ardant du Picq'in hengessä: "Pisto on ainoa tehokas miekankäyttötapa; lyöntiä käytetään vain poikkeustapauksessa.²⁵⁾ Samaten toteaa v. 1934 julkaistu saksalainen ratsuväenkäsikirja, että pisto on useimmiten lyöntiä tehokkaampi, olipa vastustaja sitten jalan tai ratsain.²⁶⁾

Nykyisin käytetään miekkaa aseena enää vain muutamissa harvoissa tapauksissa. Se, että kalpa on edelleen suosittu kaksintaisteluse ns. "latinalaisissa" maissa, ei ole mikään painava todistus sen puolesta, koska perinteet pai-

navat tällä alalla enemmän kuin teknilliset näkökohdat. Perinteet ennen käytännöllisiä näkökohtia myös määräävät kalvan espanjalaisen härkätaistelijan aseeksi.²⁷⁾ Siitä huolimatta on mielenkiintoista todeta, että taitava mies kykenee hyvällä kalvalla vaivattomasti surmaamaan vastustajan, jonka nujertaminen sapeliniskuin tuottaisi epäilemättä melkoisia vaikeuksia.

Lopuksi voidaan haastaa todistajaksi vielä nykyaikainen urheilumiekkailukin. Se eroaa — kuten edellä on huomautettu — oleellisesti todellisesta taistelusta, lähinnä sen vuoksi, että kilpamiekkailussa riittää vastustajaan saatu osuma sellaisenaan, sen tehokkuudella ei ole mitään merkitystä. Tästä huolimatta on urheilumiekkailunkin kokemuksille myönnettävä esillä olevassa kysymyksessä tietty todistusarvonsa.

Nykyisin taistellaan miekkailukilpailuissa kuten tunnettua kolmella eri aseella: floretilla, kalvalla ja säilällä l. sapelilla.²⁸⁾ Näistä käytetään kahta ensiksimmäintä yksinomaan pistoon, kolmatta sekä pistoon että lyöntiin. Moderni urheilusapeli eroaa kuitenkin ulkomuodoltaan sängen vähän kalvasta: se on ohut, kevyt, miltei suora miekka, jonka painopiste on normaalisesti aseensiviosalla, noin 5 cm päässä kädensuojuksesta.²⁹⁾ Se muistuttaa siis olennaisesti eversti Dupuyn pelättyä kaksintaistelusapelia. Tämän aseensiviosuunnan käyttöperiaatteista mainitsee suomalainen asiantuntija mm. seuraavaa: ”Pisto on miekan hyökkäysliikkeistä vaarallisin ja seurauksiltaan tuhoisin. Se vaatii ai-noastaan pienen suojattoman alan tunkeutuakseen sisään. Suoritustavaltaan on se paljon helpompi kuin isku ja sival-lus ja sen torjuminen paljon vaikeampi.”³⁰⁾

Pohdinnan lopputulokseksi siis jää, että pisto on normaalioloissa miekan ehdottomasti tehokkain käyttötapa.

Sapelin ja lyömämiekkailun ajoittain saavuttamaan suosiioon vaikuttivat pääasiassa muut syyt kuin niiden todellinen tehokkuus. Sapeliniskujen maallikossa herättämä pelko taas johtui osittain aseiden liikkeiden näennäisistä hurjuudesta ja vaarallisuudesta, osittain sen aiheuttamista laajoista haavoista, jotka kuitenkin jäivät useimmiten pinnallisiksi ja olivat senvuoksi vähemmän tuhoisia kuin ”siistimmät”, mutta helpommin sisäelimiin saakka ulottuvat pistohaavat. Poikkeustapauksissa saattoi lyöminen kuitenkin olla paremmin paikallaan kuin pistäminen, ja taitavan ja voimakkaan miehen antamana saattoi sapelinisku tehdä tuhoisaa jälkeä. Tämänvuoksi oli paikallaan konstruoida sotilaskäyttöön tarkoitettu miekka sekä pisto- että lyömäaseeksi pitäen kuitenkin ensikädessä silmällä sen ensinmainittua käyttötapaa. Sekä pistoon että lyöntiin soveltuva, suorateräinen tai aivan lievästi käyristetty lyömä- tai ratsasmiekka lienee siis katsottava sotilaalliselta kannalta arvosteltuna miekan ihannetyypiksi, ja sotilasmiekan ja sotilasmiekkailun kehityksessä 1800-luvun puolimaista lähtien vallinnut suunta osapuulleen oikeaan osuneeksi.

LÄHDEVIITTAUKSIA JA HUOMAUTUKSIA.

1) Gohlke, Die blanken Waffen und die Schutzwaffen, Berlin und Leipzig 1912, s. 122.

2) Tämän näkemyksen on kirjoittaja todennut yleiseen mm. keskusteluissaan oppikouluiässä olevien poikien kanssa.

3) ”W”, Infanterie-sabeln. Kongl. Krigs-Vetenskaps-Akademiens Tidskrift år 1847, s. 101.

4) Ks. esim. Demmin, Die Kriegswaffen, Leipzig 1893, ss. 721—722 ja 753.

5) ”Pallasch”-nimitys on slaavilaisperäinen. Saksassa on tästä

aseesta sen ohella käytetty myös nimitystä "Haudegen", joka, samoin kuin sen suomalainen käännöslainakin, on kuitenkin tämän aseeseen tavallisinta käyttötapaa ajatellen vähemmän onnistunut. Ranskassa tällä aseella ei ole omakielistä nimitystä, vaan sitä nimitetään milloin sapeliksi ("sabre"), milloin kalvaksi (épée). Samaa epäselvyyttä esiintyy toisinaan myös ruotsalaisessa kirjallisuudessa.

- 6) Ks. esim. Demmin ss. 215—216, 730—731 ja 748—749.
- 7) Demmin ss. 714—715.
- 8) Gohlke ss. 37, 40, 41, 46, 51, 63, 107, 121, 123.
- 9) "W", s. 101.
- 10) Gohlke ss. 11—12, 37, 50, 58.
- 11) Ks. esim. Dollezek, Geschichte der österreichischen Artillerie, Wien 1887, s. 363.
- 12) Aulard, Histoire politique de la Révolution française, Paris 1905, s. 759.
- 13) Ks. esim. Thiers, Histoire de l'Empire, Tome I/er, Paris 1865, s. 651.
- 14) Meriupseerista työmieheksi, Helsinki 1942, s. 113.
- 15) Percy, Journal des campagnes, Paris 1904, s. 27.
- 16) Infanteri-Sabeln. Kongl. Krigs-Vetenskaps-Akademiens Tidsskrift år 1847, s. 186.
- 17) Ardant du Picq, 'Etudes sur le combat, huitième édition, Paris 1914, s. 233.
- 18) Ks. esim. Percy s. 29.
- 19) Thiébauld, Mémoires, Paris 1894, II s. 127.
- 20) D'Estre, Le mirage oriental, Paris 1946, s. 143.
- 21) Ardant du Picq s. 233.
- 22) Gohlke, ss. 73—75, 80, 84, 102, 105, 122, 129; "W" s. 104.
- 23) Poliisien ja vanginvartijain aseena säilyi hukari meillä 1900-luvulle saakka.
- 24) Benary — von Blücher, Der Kavallerist, Berlin 1934, ss. 101—102.
- 25) Règlement de la cavalerie, Deuxième partie, Paris 1931, § 33.
- 26) Benary- von Blücher s. 366.
- 27) Demmin s. 746.
- 28) Tässä yhteydessä on mielenkiintoista todeta, että floretin pyssyssä nimenomaan italialaisten erikoisaseena ovat pohjoismaalaiset — myös suomalaiset — osoittaneet viime aikoina erikoista harras-

tusta ja taipumusta kalvan käyttöön. Käsitys pistomiekkailun soveltumattomuudesta pohjoismaiselle luonteelle näyttää siis tuulesta temmatulta. Säilämiekkailua harrastetaan meillä nykyisin hyvin vähän. Sitävastoin se on — ilmeisesti lähinnä kunniakkaiden perinteidensä ansiosta — edelleen hyvin suosittua Euroopan itäosissa. Erikoisesti unkarilaiset ovat niittäneet kansainvälisissä kilpailuissa runsaasti kultaa ja kunniaa taitavina sapelinkäyttäjinä.

29) Väänänen, Miekkailun käsikirja I, Jyväskylä 1923, ss. 19—20.

30) Väänänen, s. 54.

THE SWORD AS STRIKING AND STABBING WEAPON.

Nowadays the sword is still a symbol of war and the military profession, in spite of the fact that it has lost its practical significance in modern warfare. However, it is fully worthy of this place of honour for the part it has played in battle for thousands of years.

The sword was widely used because, in addition to many other excellent characteristics, it was made to serve as a weapon for both striking and stabbing. When considering the respective merits of these two uses of the sword, the weapons of past centuries serve as a source material in addition to old regulations, works of reference, battle accounts and war memoirs. The value of the old weapons as evidence is based on the fact that the demands placed on the sword for striking and for stabbing are at some points quite opposed. From this point of view swords may be divided into three main groups: 1) Weapons which have a cutting edge, but not a sharpened point and are thus suitable only for striking and not stabbing. 2) Weapons which have a sharp point, but not a cutting edge, suitable for stabbing only. 3) Weapons with both a sharpened point and a cutting edge suitable for striking and stabbing.

There are very few weapons left which belong to the first group. The stabbing swords of the second group, on the contrary, have been and still are favoured and widely used as war, duel and sports weapons. To the third group belong a great many different kinds of weapons from the straight weapon for striking (pallasch) to the

Turkish scimitar. The more curved was the blade of the sword, the better it was suited for striking and the less use for stabbing.

In ancient times and Middle Ages, as well as at the beginning of modern times the curved sword was mostly used in Eastern Europe and the straight in Western Europe. In the early seventeen and eighteen hundreds the curved sword, however, replaced the straight sword even as a weapon of the cavalry and infantry troops in the western armies. It seems though that this change was due to other reasons than to the actual efficiency of the sabre and sword for striking. The sabre was adopted for use as a weapon of the light infantry because it was an important part of the traditional equipment of this Eastern European arm. The displacement of the straight sword by the sabre as a weapon of infantry officers was apparently a whimsical fashion of the French revolution. Perhaps the sword lost its importance as a rifleman's side weapon because it was more awkward to carry than its successor the cutlass and not as suitable for a working implement. Thus the spread of the sabre towards the west cannot be considered reliable proof of the greater efficiency of fencing by blows than of fencing by stabs.

Battle accounts and war memoirs again show that even though a stroke of a sword given by a strong, skilfull man could sometimes have terrible results, usually it only caused superficial and comparatively light wounds. The wounds caused by stabbing were generally restricted to a smaller area but as they reached deep into the intestines they were always fatal and thus more feared.

From the middle of the 18th century the military sword developed in the opposite direction, mainly owing to the effect of experiences gained in war. In most European countries a straight or slightly curved sword which was well suited for both striking and stabbing replaced the sabre. In military literature the greater efficiency of a stab compared to that of a blow was often mentioned. This point of view is most frequently represented by the latest regulations and works of reference of the cavalry issued in the nineteen thirties, and also by modern fencing manuals. The use of the sword still today in Spanish bull fights proves the suitability of this weapon in cases where it would be difficult to manage with a sabre.

All in all it is thus apparent that stabbing is — contrary to the general opinion — undoubtedly the more efficient. In some exceptional cases only could striking be advantageous and efficient. Hence, a straight or almost straight, sharpened sword, which can be used for both stabbing and striking is to be considered the best type of military sword and the general trend in this branch prevalent since the middle of the 18th century completely justified.